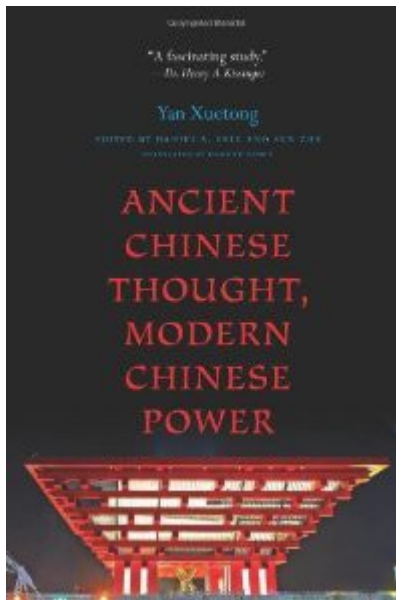

YAN XUETONG

Kako Kina može pobijediti Ameriku

Yan Xuetong bavi se pitanjima koja obilježja mora imati Kina da bi postala *posebna supersila* i izbjegla sudbinu uspona i pada koja je pratila velike sile kroz povijest. Autor je knjige *Drevna kineska misao, moderna kineska snaga* te knjiga *Uspon Kine i njezina strategija, Međunarodna politika i Kina, Američka hegemonija i sigurnost Kine*.

U dodatku 2 u knjizi *Drevna kineska misao, moderna kineska snaga* objavljen je intervju s Yan Xuetongom pod nazivom *Realistički znanstvenik odan znanstvenim predviđanjima* u kojem Yan

iznosi svoju odlučnost da kinesku znanost o međunarodnim odnosima snažnije usmjeri prema znanstvenim načelima.

Za kineskog teoretičara međunarodnih odnosa i direktora Instituta za međunarodne studije Sveučilišta Tsinghua, Yana Xuetonga – časopis *Foreign Policy* 2008. godine stavio ga je na listu sto najutjecajnijih intelektualaca svijeta – vrhovni cilj Kine nije jedino stjecanje bogatstva nego i čuvanje interesa naroda koji podrazumijevaju blagostanje, sigurnost, suverenitet, međunarodni ugled i zaštitu kineskih vrijednosti. Njegova stanovišta pokrenula su 2009. brojne rasprave fokusirane na pitanje što je prioritet Kine: moćna nacija ili bolji životni standard? Yanovoj ideji o cjelovito moćnoj Kini suprotstavio se Ding Gang, stariji urednik u *the People's Daily*, za kojeg ekonomski prosperitet kineskih građana mora imati prioritet. Prema ocjenama kineskih analitičara rasprava između Yana i Dinga pomaknula je rasprave o vanjskoj politici u pravcu šire javnosti.

Više o idejama Yana Xuetonga vidi u knjizi [Jasna Plevnik, Stjepan Mesić, Ljubo Jurčić, Kina na Balkanu, Plejada, 2013.](#)

Esej objavljen u New York Timesu

20. studeni 2011

S rastućim utjecajem Kine na globalno gospodarstvo i njezinom sve većom sposobnosti da oblikuje svoju vojnu moć, natjecanje između Sjedinjenih Država i Kine je neizbježno. Čelnici obje zemlje tvrde optimistički da se natjecanjem može upravljati bez sukoba i prijetnji svjetskom poretku.

Većina akademskih analitičara nije tako lakomisljena. Ako bi povijest bila vodič rast Kine će doista predstavljati izazov za Ameriku. Povijest pokazuje da sile kojima raste moć traže veće

ovlasti u globalnom sustavu a one čija je moć u opadanju rijetko dobrovoljno prepuštaju svoju poziciju i smanjenje ovlasti bez borbe. Osim toga pesimisti vjeruju da su razlike između kineskog i američkog političkog sustava faktor koji povećava vjerojatnost rata.

Ja sam politički realist. Zapadni analitičari moje političke stavove opisuju "jastrebovim" a istina je da nikada nisam precijenio važnost morala u međunarodnim odnosima. Ali realizam ne znači da političare treba brinuti samo vojna i ekonomska moć. Zapravo, moralnost može igrati ključnu ulogu u oblikovanju međunarodnog natjecanja između političkih sila - i odvajati pobjednike od gubitnika. Do tog zaključka došao sam proučavanjem drevnih kineskih političkih teoretičara poput Guanzija, Konfucija, Xunzija i Menciusa. Oni su pisali u razdoblju prije više od 2.000 godina, prije Qin dinastije dok još Kina nije bila ujedinjen kao carstvo i kada su se male zemlje nemilosrdno natjecale u osvajanju teritorija.

To je možda bilo najveće razdoblje kineske intelektualne snage i misli u kojem se nekoliko filozofskih škola natjecalo za ideološku prevlast i politički utjecaj. Njihova shvaćanja poklapala su oko toga da je ključ međunarodnog utjecaja politička moć a njezino glavno obilježje moralno osviješteno vodstvo. Vladari koji su djelovali u skladu s moralnim normama, kad god je to bilo moguće, pobjeđivali bi u utrci za vodstvo i ostajali su na vlasti duže razdoblje.

Kinu je 221. prije nove ere ujedinio nemilosrdni kralj Qin ali njegova kratka vladavina nije bila ni približno uspješna kao ona od cara Wu iz Han dinastije koji je u upravljanju zemljom koristio mješavinu legalističkog realizma i konfucijansku *soft power* više od pola stoljeća, od 140 prije nove ere do 86 nove ere.

Prema drevnom kineskom filozofu Xunziju, postojala su tri vrste vodstva: humana vlast, hegemonija i tiranija. Humana vlast osvojila je srca i umove ljudi u zemlji i inozemstvu.

Tiranija se temeljila na vojnoj sili što je neminovno stvaralo neprijatelje. Hegemonijske sile su negdje između: nisu prevarile narod kod kuće ili saveznike u inozemstvu. No, često su bile ravnodušne prema moralnim pitanjima i koristile su nasilje protiv ne-saveznika. Filozofi su se općenito složili da humana vlast pobjeđuje u svakom natjecanju s hegemonijom ili tiranijom. Takve teorije mogu činiti udaljene od naših dana, ali postoje upadljive usporedbe. Uistinu, Henry Kissinger jednom mi je rekao kako vjeruje da je vjerojatno da će drevna kineska misao više od bilo koje strane ideologije postati dominantna intelektualna snaga kineske vanjske politike.

Fragmentiranost u doba prije dinastije Qin podsjeća na globalne podjele našeg vremena, a recepti političkih teoretičara iz tog doba su izravno relevantni i danas, to jest države koje se oslanjaju na vojnu ili ekonomsku moć a bez brige za moralno informirano vodstvo osuđene su na propast.

Nažalost, takvi pogledi nisu toliko utjecajni u ovo doba ekonomskog determinizma, čak i ako vlade često govore da podržavaju moralno ponašanje. Kineska vlada tvrdi da je političko vodstvo Komunističke partije Kine temelj gospodarskog čuda, ali se često ponaša kao da se natjecanje sa Sjedinjenim Američkim Državama neće odvijati samo na ekonomskom polju. I u Americi političari redovito svojem vodstvu pripisuju napredak.

Obje vlade moraju shvatiti da će političko vodstvo, umjesto bacanja novca na rješavanje problema, odrediti tko će pobijediti u utrci za globalnu prevlast. Mnogi ljudi pogrešno vjeruju da Kina može poboljšati svoje inozemne odnose samo značajnim povećavanjem ekonomske pomoći. No, teško je kupiti naklonost; takvo "prijateljstvo" ne može izdržati u teškim vremenima.

Kako dakle Kina može osvojiti srca ljudi diljem svijeta? Prema drevnim kineskim filozofa, mora početi s osvajanjem kod kuće. Humana vlast počinje stvaranjem poželjnog modela kod kuće koji inspirira ljude u inozemstvu. To znači da Kina mora pomaknuti svoje prioritete od ekonomskog razvoja prema uspostavljanju skladnog društva, slobodnog od današnjeg velikog raskoraka između bogatih i siromašnih. Potrebno je zamijeniti slavljenje novca s tradicionalnom moralnošću i iskorijeniti političku korupciju u korist društvene pravde i poštenja.

Kina mora u drugima zemljama prikazati humanu vlast kako bi se natjecala sa Sjedinjenim Američkim Državama koje ostaju i dalje svjetski najistaknutija hegemonijska sila. Vojna snaga podupire hegemoniju i pomaže objasniti zašto Sjedinjene Države imaju tolike saveznike. Predsjednik Obama napravio je strateške pogreške u Afganistanu, Iraku i Libiji, ali njegovi postupci također pokazuju kako je Washington u stanju istovremeno voditi tri rata u inozemstvu. Nasuprot tome kineska vojska nije bio uključena u bilo koji rat od okršaja s Vijetnamom 1984. i vrlo malo njezinih visokih časnika, pogotovo vojnika, ima iskustvo ratovanja na bojnopolju.

Amerika ima puno bolje odnose s ostatkom svijeta od Kine u smislu kvantitete i kvalitete. Amerika ima više od 50 formalnih vojnih saveznika, dok Kina nema niti jedan. Sjeverna Koreja i Pakistan su samo kvazi-saveznici Kine. Formalni savez s Kinom uspostavljen je u 1961, ali nije bilo zajedničkih vojnih vježbi prodaje oružja desetljećima. Kina i Pakistan imaju znatnu vojnu suradnju, ali nemaju formalno vojno političko savezništvo koje bi ih obvezivalo.

Da bi oblikovao prijateljsko međunarodno okruženje za svoj uspon Peking treba razviti više kvalitetnih diplomatskih i vojnih odnosa od Washingtona. Nijedna vodeća sila nije u

moćnosti da ima prijateljske odnose sa svim zemljama u svijetu prema tome bit natjecanja između Kine i SAD-a bit će vidjeti tko ima više kvalitetnih prijatelja. A kako bi se postigao taj cilj, Kina mora osigurati kvalitetnije moralno vodstvo od Sjedinjenih Američkih Država.

Kina također mora priznati da je rastuća sila i preuzeti na sebe odgovornosti koje dolaze s tim statusom. Na primjer, kada je riječ o pružanju zaštite slabijim silama Kina treba, kao što Sjedinjene Američke Države čine u Europi i Perzijskom zaljevu, stvoriti dodatne regionalne sigurnosne dogovore s okolnim zemljama prema modelu Šangajske organizacije za suradnju -regionalni forum koji uključuje Kini, Rusiju i nekoliko srednjoazijskih zemalja.

A politički, Kina bi trebala iskoristiti svoju tradiciju meritokracije. Visoki vladini dužnosnici trebaju biti izabrani u skladu s njihovim vrlinama i mudrošću, a ne samo zbog tehničke i administrativne sposobnosti. Kina bi se također trebala otvoriti za dužnosnike iz cijelog svijeta koji zadovoljavaju njezine standarde kako bi poboljšala svoje upravljanje.

Tang dinastija, koja je trajala od 7. stoljeća do 10. što je bilo možda i najslavnije razdoblje Kine, zaposlila je velik broj stranaca kao visokih dužnosnika. Kina bi danas trebala učiniti isto i natjecati se s Amerikom da privuče talentirane imigrante.

Tijekom sljedećeg desetljeća, kineski novi čelnici pripadat će generaciji koja je iskusila teškoće Kulturne revolucije. Oni su odlučni i vrlo vjerojatno će vrednovati politička načela više od materijalne koristi. Ovi lideri moraju igrati veću ulogu na svjetskoj sceni i ponuditi više sigurnosne zaštite i ekonomske potpore manje moćnim zemljama.

To će značiti političko, ekonomsko i tehnološko natjecanje s Amerikom. Takvo natjecanje može uzrokovati diplomatske napetosti, ali malo je opasnosti od vojnih sukoba. To je zato što će se budućnost kinesko-američkog natjecanja razlikovati od onog između Sjedinjenih Država i Sovjetskog Saveza tijekom hladnog rata. Kina ni Amerika ne trebaju *posredničke*

ratove u kojima bi koristile neke treće države da bi zaštitile svoje strateške interese ili dobile pristup prirodnim resursima i tehnologiji.

Potruga Kine da unaprijedi svoj status svjetskog vođe i naponi Amerike da zadrži svoj sadašnji status je igra nulte sume. To je borba za ljudska srca i umove koja će odrediti tko će na kraju prevladati. I kao što su kineski drevni filozofi predviđjeli, zemlja koja pokazuje više humane vlasti će pobijediti.